

num. 57. & cap. inter verba, corol. 66. num. 334. ait, quod tunc male agit iudex, quando interrogat de delictis emendatis, de quibus non habet infamiam, vel indicia, nec sunt de exceptis in iure, vbi videtur sentire in exceptis non requiri infamiam, nec indicia, & explicat ibi, n. 334. hoc esse verum, tam ad hoc, quod iudex interroget, quam ad hoc quod testis teneatur reuelare, & corol. 62. n. 686. loquens de crimine laici maiestatis, de quo ius statuit extravaganti ad reprimendam, vt procedatur contra occultos reos, explicat Nauarr. hoc intelligi, quomodo crimen non pendat in futurum; & Anton. Gom. tom. 3. variar. cap. 12. n. 17. ait, quod in criminibus exceptis, si est praesumptio aliquem habuisse focios, interrogat de ipsis, & compellitur torturam ad manifestandum eos; & hanc esse communem sententiam asserit Nauarr. cap. inter verba, corol. 50. & Anton. Gomez ibi.

Pro altera parte, scilicet idem esse dicendum de istis, & de aliis delictis, quando ista in futurum non pendet, faciunt aliqua. Primum, quia ius naturale & euangelicum praecipit, vt in criminibus secretis notis vni, duobus, vel tribus, fiat correctio secreta ante iudicium denunciationem, quod secundum omnes (vt supra vidimus) in criminibus etiam contra commune bonum, intelligitur quando est certa spes emendae: ergo, quando haec est spes, & tantum punitionis gratia inquiruntur, non sunt manifestanda, &c.

Secundum: crimina quae non sunt iam aliquo modo manifestata per infamiam, vel indicia probata, &c. non pertinent ad forum exterius quoad punitionem publicam: ergo non sunt illa reuelanda. Et confirmatur, quia non dicuntur esse contra aliquem indicia, nisi quando iam sunt publica, vel probata, nec semiplena probatio, nisi quando iam testis deposuit in iudicio, nam si duo, vel tres viderunt delictum, & indicia eius, & nil detegerunt, sed apud eos latet, non potest dici esse contra delinquentem indicia, vel semiplenam probationem: ergo etiam in istis delictis exceptis debent esse indicia probata, ad hoc quod iudex possit compellere ad reuelandum. Hanc doctrinam videntur omnes communiter affirmare, D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. de omnibus delictis, etiam contra bonum commune, asserit quod si emendata sint, non sunt iudici praecipiente reuelanda, nisi per indicia sint manifesta, & Palud. 4. dist. 19. quest. vltima, ait, praecipit correctionis habere locum secundum omnes, etiam si peccatum sit probabile, quia duo, vel tres id viderunt, & quod vniuersaliter intelligatur de omnibus delictis, & Caiet. opus. 17. responsion. resp. 5. affirmat, loquens etiam de delictis exceptis, quod etiam si sint complices, si non interueniant indicia, non sunt reuelanda ad punitionem: ergo intelligit de iudicis iam probatis, quia si sint complices, clarum est quod sunt indicia non probata. Sotus memb. 2. quest. 7. loquens de criminibus exceptis, de quibus iudex sine infamia, & indicis potest interrogare, ait, quod licet iudex bene interroget: at reus interrogatus non tenetur se reuelare, quando non sunt contra ipsum indicia, quae ipsum infamant, tamen quod testis tenetur ad obuiandum malo publico, de quo praesumitur periculum in futurum: ergo, quando non pendet in futurum, non tenetur testis respondere. Gregor. Lopez l. 4. tit. 2. q. part. 7. loquens vniuersaliter de

omnibus delictis, & de vtraque via, scilicet inquisitionis, & aculationis, ait quod tunc iudex potest procedere, quando de crimine sunt indicia, &c. & tunc reus tenetur fateri. Quando vero non sunt talia indicia, tunc (inquit) reputatur crimen occultum, & improbabile, & iudex nequit licite interrogare, nec reus tenetur respondere, & confirmat suam sententiam ex Baldo l. 2. C. de exhibendis reis, vbi loquitur de latronibus; & licet explicet de reo, idem videtur sentire de teste, quia vniuersaliter dicit, tale crimen reputari occultum, & improbabile; & Corduba in lib. 1. quest. 43. fol. 347. loquens de criminibus exceptis, & quando vnus, duo, vel tres viderunt crimen, affirmat quod si non pendat in futurum, non est manifestandum a testibus, quando delinquentis non est specialiter infamatus, vel accusatus, vel denunciatus cum indicis, vel semiplena probatione: & pro hac sententia citat aliquos. Idem videtur affirmare Syluest. verbo testis, quest. 8. vbi vniuersaliter affirmat, quod si crimen non pendet in futurum, non tenetur testis illud reuelare, nisi praegerit infamia, vel semiplena probatum sit; & verbo correctio, quest. 8. & verbo inquisitio, §. 7. clarius affirmat, quod licet delicta sint contra bonum commune, licet iudex generaliter interroget, non tamen est reuelandum delinquentis emendatus, nisi quando iudex potest de illo in particulari, & nominatim interrogare: at clarum est secundum omnes, & secundum eundem Syluest. verb. testis, quest. 8. iudicem non posse iure de aliquo interrogare in particulari, nisi habeat indicia, &c. & Nauar. cap. 2. §. n. 37. approbat Caiet. sententiam, & ait, quod quando complices occulti perseuerant in delictis in damnum reipublicae, vel aliorum, & non sufficit ad impediendum correctio fraterna, tunc sunt reuelandi: ergo, quando sunt emendati, non sunt reuelandi; & cap. inter verba, corol. 52. n. 600. & corol. 62. num. 66. multa dicit in fauorem huius sententiae.

Sit conclusio. Probabile est etiam in istis delictis exceptis, quando omnino sunt emendata, & nullo modo pendet in futurum, non tenetur testem a iudice rogatum ea manifestare, nisi vel infamia, vel indicia probata praecesserint, vel testis semiplenam probans in iudicio deposuerit. Patet ex dictis. Ita nonnulli recentiores docti Magistri.

DVBIVM VI.

An religiosi & sacerdotes teneantur ferre testimonium.

Sit conclusio. Quando testimonium est necessarium ad liberandum aliquem a damno iniuste illato, siue damnus sit commune, siue priuatus, & reo non sequitur poena sanguinis, tunc tenentur isti ferre testimonium. Ratio, quia hoc est de iure naturali, quod omnes obligat: patetque ex cap. quamquam, 24. q. 2. Ita Rainerus, quem refert, ac sequitur Syluest. verbo testis, q. 8. dictio 1. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7.

DVBIVM VII.

An testis vocatus ab aliquo, vt testimonium reddat, teneatur etiam manifestare quae pro aduersario sciunt.

Exem

1 Exemplum sit. Petrus citatur a Paulo, vt testetur pro ipso aduersus Andream, scit etiam aliqua, quae confitentur Andream, dubitatur, an teneatur illa manifestare.
2 Respondetur affirmatiue, & si illa taceat, tenetur ad restitutionem damni ex taciturnitate sequenti Andream. Ratio, quia est causa talis damni, illudque ex iustitia tenebatur vitare: siquidem contra ipsum testatur est. Ita colligitur ex cap. 1. de crimine falsi, & docet Nauarr. summa Hisp. & Lat. sed clarius in Hisp. cap. 25. num. 40.

DVBIVM VIII.

An testis interrogatus de delicto alterius, quod si explicit manifestatur turpitudine ipsius testis occulta, v.g. quia fuit complex in eodem delicto, teneatur illud manifestare.

1 Respondetur negatiue. Ratio, quia damnus sequitur testis excusat ipsum a testificando: at hoc est graue damnus, scilicet vt delictum testis occultum manifestetur: ergo. Ita colligitur ex Couar. lib. pract. cap. 18. n. 7. principio, vbi docet, non posse interrogari testem, nec ipsum teneri ad respondendum super his interrogationibus, per quas turpitudine ipsius testis detegitur, & ita tenent multi docti iuniores Magistri.

DVBIVM IX.

An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimonium.

1 Respondendum est cum D. Thoma infra non in omnibus eadem certitudinem exigendam esse. Quo posito sit

Prima conclusio. Testimonium duorum testium cum ipso actore communiter sufficit ad iudicium pronuncianum. Ratio, quia communiter dictum trium non fallitur. Haec conclusio habetur ex iure diuino, Deuter. 17. & 19. & ex iure humano, cap. quod verbo, 2. quest. 5. & cap. omni negotio, de testibus, §. 1. vbi numerus, ff. de testibus.

2 Secunda conclusio. Aliquando non sufficit duorum, vel trium testimonium, scilicet quando iudicium condemnationis agitur contra aliquas personas in dignitate constitutas: vt contra Praesulem Ecclesiae Romanae requiritur ad condemnationem numerus 72. testium; contra Presbyterum Cardinale 64. ad hoc vt deponatur. Contra Diaconum Cardinale, vt damnetur requiritur numerus 27. testium. Contra subdiaconum, acolytum, exorcistam, lectorem, & ostiarium, requiruntur ad condemnationem septem testes. Ratio, quia in talibus officiis praesumitur esse hominem tantae sanctitatis, cui plus fit credendum, quam multis testibus. Hanc conclusionem ponit D. Thom. 2. 2. quest. 70. art. 2. ad 3. & habetur 2. q. 5.

3 Vltima conclusio. Ad hoc quod dictum testimonium sit sufficiens, requiritur quod in principibus sint concordantes, & concordantes, & non singulares, vel diuersi. Ratio, quia quando in principibus circumstantiis, vel personis non sunt concordantes, praesumitur, vel quod falsum dicunt, vel quod sint singulares, id est, non de eodem facto, sed de diuersis loquantur. Pro huius intelligentia nota ex D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. vbi hanc conclusionem Th. Sanchez. Consil. moral. Tom. 11.

tionem tenet, quod discordia testium est duplex, quaedam circa principalia, & substantia, vt si quidam dicant delictum factum tali tempore, scilicet mane, vel tali loco, vt domi; alter vero in alio tempore, vel loco, vt vespere, vel in agro: talis discordia arguit testes esse singulares, & vniquemque de diuerso facto testari, & infirmat testimonium, & a fortiori si discordia sit eiusdem testis cum seipso. Altera est in circumstantiis accidentalibus, quae ad facti substantiam non pertinent, vt si quidam dicat factum delictum tempore nubiloso; alter vero tempore sereno, vel vnus dicat factum hora 11. alter 12. Item, quando vnus dicit circumstantiam, quam alter non negat, nec affirmat, & discordia circa has circumstantias non infirmat testimonium, quia circa talia minima facile homines ex inadvertentia, vel ex obliuione labuntur: immo talis discordia solet esse signum maioris firmitatis, & veritatis, quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis viderentur ex codictio eumdem sermonem profertesse autem testes actoris, & rei fuerint discrepantes, si sint numero, & dignitate aequales, iudex debet iudicare in fauorem rei, & non actoris. Ratio, quia melior est conditio possidentis. Item, quia iudex propensior esse debet ad absoluentem, quam ad condemnandum. Ita D. Thom. 2. 2. quest. 90. art. 2. ad 3. & Syluest. verb. testis, quest. 7. Sotus lib. 5. quest. 7. artic. 2.

Verum autem testimonium alicuius sit absque eius culpa repellendum. Respondetur aliquos repelli a testimonio ferendo propter culpam, vt sunt infideles, infames. Ratio, quia testimonium debet esse probabile: at culpa tollit probabilitatem, praecipue aliqua culpa, quae hominis magnam incontinentiam, & infirmitatem argunt. Aliqui etiam sine culpa a testimonio ferendo repelluntur, vt sunt pueri, mulieres, inimici, &c. Ratio, quia praeter culpam sunt defectus, & conditiones in hominibus, quae arguunt eos posse facilius corrumperetur, & cupiditate: item, quia cum agatur de alterius damno, non facile cuique credendum est. Ita D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 3.

DVBIVM X.

An aliquando vnus testis sufficiat ad probationem.

Sit prima conclusio. Aliquando sufficit, scilicet in negotiis, quae in alicuius damnus non sunt, vt ad iudicandum, an aliqua Ecclesia sit consecrata, aliquis baptizatus, confessus, &c. cap. parvuli, de consecr. dist. 4. cap. testimonium, de testibus. Item ad impediendum aliquod peccatum sine punitione alterius. Item ad amittendum illegitimum impediendum non fiat, & alia huiusmodi, cap. praeterea 2. de sponsal. & ibi glossa, & cap. super eo 2. de test. & alii, quos refert, & sequitur Couar. 4. de ver. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 21. Nauar. cap. sacerdotes, de poenit. dist. 6. n. 27. Syluest. verbo testis, q. 5. & ratio est, quia sola fama sine alia probatione ad hoc sufficere potest, & vnus testis bonus; sed aduerte hoc intelligi nisi sit probabilis coniectura in contrarium, & de teste, qui ceret scit impedimentum. Ita quidam iuniores docti.

Secunda conclusio. Aliquando etiam in causis, quae sunt in damnus & punitione alicuius, sufficit vnus testis. Ita Sanchez. Consil. moral. Tom. 11.

testis, sed valet pro indicio, vel ad probandum infamiam. Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 1. 2. n. 7. & 10. Syluest. verb. testis, q. 6.

DVBIVM XX.

An pars aduersa possit ad sui defensam deiegere oculos testium defectus.

PRIMA conclusio. Quando talis detectio non confert ad parus, contra quam fertur testimonium, iustitiam defendendam: item quando testimonium fuit verum, & iudex iuridice procedit, tunc talis manifestatio, ex qua testi notabilis iniuria, vel notabile damnum sequitur, est peccatum mortale. Ratio, quia contra iustitiam infamatur, ius enim non concedit hoc medium, nisi quando est necessarium ad confessionem innocentis. Ita nonnulli recentiores Magistri. Et primam partem huius conclusionis docet expresse Sotus lib. 5. de iust. quest. 7. art. 3. Vnde infert Sotus, quod si crimen occultum testis non sit ex illis, ob quae testimonium repellitur, nefas erit illud deiegere, quia nihil confert.

Secunda conclusio. Quando parti aduersae sequitur ex tali detectioe parua vtilitas, aut leuis defenda, & ipsi testi sequitur damnum maximum, tunc peccatum est crimen ipsius deiegere. Ratio, quia licet quisque possit rem suam ab iniusto iniustore defendere, cum iniustoris damno: non tamen quamlibet rem cum quolibet damno; quia non patitur charitas proximi, vt pro minima re conseruanda maximum illi damnum inferas. Sic Sotus ubi supra, & alij Magistri.

Nota tamen, quod quanto testis inhabilis minori culpa testificatur, tanto maior habenda est ratio de damno illi sequuto: nam si, cum sit occulte inhabilis, ipse se sponte offerat, maiori damno dignus est, quia est velut latro; si vero contra suam voluntatem compellitur, tunc maior obligatio est excusandi damnum ipsius. Ita Sotus ubi supra, & alij.

Ultima conclusio. Quando crimen occultum testis verum est (nam si falsum est, nulla ratione licet id imponere) & eius detectio est necessaria ad causam iustae defensionem, & damnum, quod parti aduersae sequitur, est notabile, licet magnum sequatur ipsi testi, & maius quam partis, licite potest fieri. Ratio, quia est medium per ius concessum, & sic cum pars vtatur iure suo, non delinquit contra iustitiam, nec etiam contra charitatem, quia non tenetur cum tanto damno suo, vitare alienum. Sic Sotus ubi supra, & quidam docti iuniores Magistri.

DVBIVM XXI.

Ad quid tenetur testis, qui falsum deposuit.

PRIMA conclusio. Si id fecit scienter, vel ex notabili negligentia, tenetur famam, & totum damnum inde sequutum, restituere laeso. Ratio, quia per iniustitiam fuit causa damni. Nauar. sum. Hisp. & Latin. cap. 2. §. num. 40. Syluest. verb. testis, quest. 10. Angel. ibi, num. 30. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 7. Sotus lib. 5. de iust. q. 7. art. 4. Alcozer

summa, cap. 26. vbi de peccatis testium, Caietan. 2. 2. q. 70. art. 4. Idem dicit Nauar. si id quod dubitabat, restitutus est tanquam verum.

Secunda conclusio. Si falsum deposit non scienter, nec ex lata culpa, sed ex leui, tunc non tenetur totum damnum restituere, sed partem pro ratione culpa. Sotus, & multi iuniores docti.

Tertia conclusio. Qui praeter intentionem adhibita mediocri diligentia falsum dixit, non tenetur restituere damna inde secuta: patet, quia non ratione iniustae acceptionis, siquidem nihil iniustum commisit, nec ratione rei acceptae, siquidem in nullo ditor est factus. Ita Caiet. Sotus, Nauar. ubi supra, Corduba memb. 2. de secr. quest. 7. sub fin. D. Anton. ubi supra.

Nota tamen, quod licet iste non tenetur ex sua substantia restituere, tenetur tamen dictum suum retractare. nam licet id non proficit, nisi in continentem fiat ad hoc vt testimonium sit nullum: prodest tamen, vt multo debilius reddatur imo quandoque vt sit nullum, quando per se est bonae estimationis, de qua non est suspicio ob subornationem, retractare fer. Ita Nauar. Caiet. Corduba ubi supra, & alij docti iuniores Magistri. Hoc tamen intelligitur (vt optime Corduba) quando circa notabile iuum damnum posset iste testis testimonium suum retractare; quia cum iste nullam commiserit iniustitiam, sola lege charitatis ad hoc tenetur: at lex charitatis non tanto obligat detrimento.

Secundo nota, partem, pro qua latum est testimonium falsum ex inaduerentia, tenent fidem adhibere tali testi bonae estimationis iuranti se falsum dixisse, & sic desistere a litis prosecutione, et si aliquid ob tale testimonium consequuta est, restituere. Caiet. 2. 1. quest. 10. art. 4. Nauar. in summa Hisp. ubi supra, at in Latina nihil de hoc meminit.

Hic essent duo dubia tractanda.

Alterum an testis, qui falsum dixit, tenetur poenam, qua reus damnandus erat, restituere.

Alterum, an testis, qui pretium recepit, vt verum testimonium dicat, tenetur illud restituere? Sed hoc in mat. de restit. proprium locum habet.

CAPVT VI.

De secreto seruando.

NON abs re erit hic aliqua tractare de obligatione seruandi secretum. Sumitur autem hic secretum pro re alicui sub secreto commissa, de qua re tria, vel quatuor agitabua.

SVMMARIVM.

- DVB. I. An seruari secretum sit actus virtutis, & sit in precepto.
2. An tenetur quis potius vitam exponere, quam secretum fidei suae commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat.
3. An aliena literas aperire & legere sit peccatum mortale.

DVBIVM I.

An seruari secretum sit actus virtutis, & sit in precepto.

PRIMA conclusio. Seruare secretum, est actus virtutis fidei, vt fides est idem quod fidelitas. Patet, quia ad fidelitatem pertinet seruari, quod quis fidei nostrae commisit, sed huiusmodi est secretum: ergo, Ita Sotus lib. de secreto, memb. 1. q. 1.

Secunda conclusio. Praeceptum seruandi secretum est naturale, diuinum, & humanum. Quod sit naturale, patet, quia lex naturae docet, vt quod nobis volumus, alteri velimus, sed quicumque reuera ratione cupit, vt quod alteri secretum commisit, secretum seruetur: ergo similiter quicumque iure naturali constituitur, id officium alteri praestare. Quod sit humanum, patet 1. vnicuique. C. de fam. libelli. & cap. si quis. §. 7. 1. Quod sit ius diuinum, late probat Sotus memb. 1. q. 2. vbi hanc conclusionem statuit.

Nota hic plures esse secretorum gradus. In primo gradu est secretum confessionis, de quo modo nihil.

In secundo gradu est secretum publicum, id est, ad quod quis tenetur ex officio publico, aut legali debito, vt, Senator, vel canonicus, vel quaevis publica persona tenetur seruari publicum secretum.

In tertio est secretum, quod quis per iniuriam et tortis, vt si quis literas alicuias aperit.

In quarto, quando quis data fide recepit arcana n amici, & in his omnibus casibus tenetur quidem iustitia seruari secretum.

In quinto est, quando quis visu, vel relatione alterius nouit secretum, & ad hoc secretum tenetur quis de precepto fidelitatis, non quae est pars subiectiua iustitiae, sed pars potentialis. Sotus dicit. quest. 2. ante quintam conclusionem, & quest. 1. conclus. 2.

Tertia conclusio. Secretum alienum temere & sine causa detegere, est peccatum mortale ex suo genere. Patet, quia violatur iustitia, & grauis iniuria irrogatur proximo. Ita Sotus d. q. 2. conclus. 3. Syluest. verbo secretum. D. Anton. 3. part. tit. 2. cap. 17. §. 2. Nauar. cap. inter verba, corol. 6 §. n. 800. & in summa cap. 1. 8. Lat. num. 5. 2. Hisp. num. 5. 3. & num. vltimo, Caietan. 2. 2. quest. 70. art. 1. ad 2. Palud. 4. dist. 2. 1. quest. 1. art. 2. sine. Artil. verbo secretum, num. 1. Alcozer summa cap. 22. sine. Metina lib. 1. summa cap. 14. §. 16. addens teneri damna restituere.

Nota hic aliqua.

Primo hoc non tantum procedere vbi quis expresse fidem de secreto seruando dedit, sed etiam vbi non dedit, verum ex dicendi modo, & dicentis mente colligitur animum fuisse sub secreto committere. Ratio, quia tunc tacite consensus alius fidem de secreto seruando dare. Ita Palud. ibi. Sotus 4. dist. 21. q. 2. Nauar. dicit. n. 800. & d. cap. 1. 8. Hisp. num. 5. 1. Lat. num. 5. 2. & Nauar. lib. 2. de rest. cap. 4. num. 4. §. 0.

Secundo nota ex leuitate materiae contingere posse, vt alieni secreti detectio sit peccatum veniale, scilicet, quando modici momenti est secretum. Ita Caietan. Nauar. Alcozer ibi. sed oportet, vt ex hac parte excusetur a mortali, vt certo dete-

gens sciat esse parui momenti, nam si de hoc dubitet, est mortale ratione periculi, cui exponitur. Nauar. ubi supra.

DVBIVM II.

An tenetur quis potius vitam exponere, quam secretum fidei suae commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat.

TRIPLEX est sententia.

Prima tenet neminem constringi secreta seruari cum vitae dispendio. Ratio, quia fides data non tanto dispendio obligat. Ita tenent aliqui, quos refert Sotus ubi infra.

Secunda sententia tenet, quantumuis quis grauibus tormentis exerciciatus fuerit, teneri non proderet crimen fratris occultum. Ratio, quia talis proditio est contra iustitiam: ergo ob nulla tormenta licet. Ita Driedus lib. 1. de liberr. Christi. pag. 228.

Tertia sententia est media, & tenenda est, & ideo explicabitur aliquibus conclusionibus.

Prima conclusio. Qui locum tenent, & officium publicum, id est, illi, quibus publico officio incumbit, tenentur saepe mori pro celando republicae secreto, quando priuati non tenerentur. Appellamus autem hic republicae secretum, causas etiam priuatorum, quae tractantur in iudicio publico. Probat, quia secreta republicae sunt propriae totius populi salutem: ergo illi, quibus tota res publica arcana sua commisit, & quibus stipendia pro hoc officio tribuit, & qui peculiari sacramento fidem altrigunt, multo maiori vinculo tenentur seruari secretum, quam alij priuati; atque ideo si res exposcat, etiam cum vitae dispendio. Hinc fit, vt iudex causam audiens, in qua res grauisima, vt vita, Ducatu, maximo honore, & c. ageretur, sinuadatur ab aliquo litigantium sub mortis poena, vt merita causae prodant, tenetur potius mortem pati. Et idem est dicendum de scribis, quorum fidei causae graues committuntur. Ita Sotus lib. de secreto, memb. 3. q. 4. conclus. 6. Nauar. summa Hisp. (nam in Lat. hoc non ponit) cap. 1. 8. num. 32. limitat tamen, quando ob secreti detectionem, vita, vel membrum alterius partis periculo exponeretur. Secus si tantum poena pecuniaria, vel exilij mandanda esset altera pars, cuius facile posset detector compensationem pecunia facere, tunc enim non tenetur mortis periculo tacere.

Secunda conclusio. Si reuelatio secreti vergeret in graue republicae malum, tunc cuius etiam priuatus tenetur vitam exponere, potius quam id detegat. Ratio, quia pro salute republicae tenetur quiuis vitam exponere. Sotus, & Nauar. ubi supra, Corduba summa q. 6 §. vers. ligo regulam n. 2. Ex quo infert Nauar. militem bello captum a Mauris quibusuis tormentis cruciatur, non posse sui exercitus secreta pandere, si ad eius conseruationem necessaria essent.

Tertia conclusio. Qui per iniuriam secretum alicuius extorquet vi, vel fraude, vel literas aperiens, tenetur potius mori, quam illud, si res magni momenti sit, aperiat. Ratio, quia iste ratione iniustitiae commisit fortiori constringitur vinculo. Item, quia potius tenetur quis mori, quam alicuiam famam depraeatur: at qui per iniuriam secretum

